

#OdPodstaw

Porozmawiajmy o podstawach programowych

JĘZYK POLSKI

propozycje zmian w podstawie programowej

lipiec 2025

**Przedmiot przewidziany w klasach IV–VIII szkoły
podstawowej w wymiarze 5 godzin tygodniowo.**

Materiał nie jest pełną wersją podstawy programowej języka polskiego. Zawiera jej kluczowe fragmenty, opis i kierunek najważniejszych zmian. Projekt nowej podstawy przygotowany przez IBE PIB zostanie zaprezentowany i przekazany do Ministerstwa Edukacji Narodowej we wrześniu 2025 roku.

Nowa podstawa programowa zacznie obowiązywać od 1 września 2026 roku w klasach IV szkoły podstawowej.

DLACZEGO ZMIENIAMY OBECNĄ PODSTAWĘ PROGRAMOWĄ?

Pod koniec stycznia 2025 roku IBE PIB udostępnił nauczycielom ankietę na temat podstaw programowych dla przedszkoli i szkół podstawowych. Formularz wypełniło 24 tys. osób. Najliczniejszą grupę (2282 osób) stanowili nauczyciele i nauczycielki języka polskiego. Ponad 62% z nich zgodziło się z opinią, że dzisiejsza podstawa programowa dla klas IV–VIII szkoły podstawowej jest zbyt rozbudowana.

Jakie potrzeby zgłaszano najczęściej?

- Ograniczenie zakresu materiału (zwłaszcza w obszarze teorii literatury i gramatyki).
- Aktualizacja listy lektur. Dotychczasowa została oceniona przez wielu nauczycieli jako archaiczna, trudna językowo i niedostosowana do możliwości percepcyjnych dzieci oraz problemów współczesnej młodzieży.
- Włączenie do listy lektur tekstów nieliterackich, w tym medialnych, by lepiej uwzględnić zmiany zachodzące we współczesnej kulturze.
- Zwiększenie autonomii nauczycieli. Nauczyciele chcą mieć możliwość elastycznego dobierania treści, które realizują, dostosowując je do potrzeb grupy i szkolnego kontekstu.
- Zwiększenie roli projektów edukacyjnych, aktywizujących, praktyki i pracy zespołowej.

DYDAKTYKA: WIEDZA, KOMPETENCJE I SPRAWCZOŚĆ

Edukacja polonistyczna ma stać się przestrzenią budowania sprawczości, podmiotowości, zdolności do autorefleksji i odpowiedzialności za własne wybory. Lekcje języka polskiego w szkole podstawowej służą przede wszystkim przygotowaniu do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym. Nowa podstawa programowa uwzględnia również elementy edukacji medialnej, która wiąże się z rozwijaniem krytycznego odbioru przekazów oraz odpowiedzialnym korzystaniem z technologii cyfrowych, a także edukacji klimatycznej.

Projekt nowej podstawy programowej uwzględnia m.in.:

- rozwój umiejętności związanych przede wszystkim ze skutecznym komunikowaniem się (umiejętność uważnego słuchania, formułowania jasnych wypowiedzi);
- wsparcie rozwoju kompetencji poznawczych: rozwiązywania problemów, krytycznego myślenia (selekcji i analizy informacji, argumentacji, rozpoznawania manipulacji) oraz kreatywnego myślenia (poprzez twórcze przekształcanie tekstów czy interdyscyplinarne projekty);
- promowanie sprawczości poprzez wzmocnienie autonomii w doborze treści, co tworzy przestrzeń do budowania przekonania o własnej skuteczności, dzięki czemu interpretacja tekstów stanie się nie tylko zadaniem intelektualnym, ale także sposobem na kształtowanie sprawczych, prorozwojowych postaw i aktywnego uczestnictwa w kulturze.

GŁÓWNE ZMIANY

Nowa podstawa programowa opiera się na sześciu filarach, które wyznaczają jej kierunek:

- I • ciągłość i systematyczność** – umiejętności rozwijane są spiralnie, z wykorzystaniem doświadczeń z wcześniejszych etapów edukacji;
- II • odpowiedzialność i wspólnotowość** – komunikacja jako fundament budowania wspólnot, narzędzie współpracy oraz rozwiązywania konfliktów;
- III • tradycja i innowacyjność** – równowaga między klasyką a nowoczesnymi formami przekazu, kanonem a współczesnością;
- IV • wiedza i praktyka zamiast teorii dla teorii** – funkcjonalne podejście do nauki o języku i literaturze, równowaga między zakresem pojęć do opanowania a praktycznym rozwijaniem umiejętności;

V • refleksja i działanie – od analizy i interpretacji do postawy aktywnej, świadomego uczestnictwa w kulturze;

VI • sprawczość i autonomia – edukacja jako przestrzeń do wzmacniania podmiotowości ucznia, kształtowania własnej ścieżki rozwoju.

Co się zmieni?

- 1. Mniej pojęć i terminów do opanowania:** nacisk na rozwój podstawowych umiejętności (mówienia, pisanie, słuchania i czytania).
- 2. Więcej swobody oraz czasu dla nauczniów i nauczycieli** na gruntowne kształcenie pożądanych umiejętności w praktyce oraz podczas pracy zespołowej.
- 3. Wzmocnienie interdyscyplinarności edukacji polonistycznej, realizacja modułów:** filozoficznego, medialnego i kulturowego.
- 4. Przeciwdziałanie kryzysowi komunikacji:** nacisk na prowadzenie dialogu, aktywne słuchanie, asertywną komunikację i tworzenie logicznie uporządkowanych wypowiedzi ustnych i pisemnych (wykorzystanie zasad grzeczności językowej i świadomego przeciwdziałania agresji i manipulacji).
- 5. Edukacja medialna:** analiza i rozumienie tekstów użytkowych, publicystycznych, popularnonaukowych i medialnych; krytyczne korzystanie z przekazów medialnych, w tym rozpoznawanie fałszu i manipulacji; uwzględnienie zasad higieny cyfrowej i wykorzystania sztucznej inteligencji.

Najważniejsze założenia:

- budowanie fundamentów edukacji polonistycznej poprzez praktykę komunikacyjną i doświadczenia czytelnicze;
- poznawanie różnorodnych tekstów, dostosowanych do możliwości uczniów;
- rozwój zainteresowań czytelniczych uczniów poprzez udział w wyborze tekstów omawianych na lekcjach;

- większa złożoność pracy z tekstami i przekazami medialnymi przy jednoczesnym wprowadzaniu elementów wiedzy teoretycznej;
- zapoznanie uczniów z tekstami literackimi wskazanymi w podstawie programowej jako obowiązkowe – dziełami istotnymi dla kultury polskiej/narodowej, pozwalającymi zaznajomić się z różnymi zjawiskami literackimi.

WYBRANE EFEKTY UCZENIA SIĘ

Koncepcja nowej podstawy programowej wspiera uczenie się poprzez dostosowanie metod do dynamiki rozwojowej uczniów i uczennic. Efekty uczenia się z klas IV-VI obowiązują także dla klas VII-VIII. Podzielono je na 7 obszarów, wymienionych poniżej wraz z przykładowymi efektami kształcenia (zaprezentowana lista nie jest pełna).

1 • Komunikacja

Klasy IV–VI – uczeń/uczennica:

- tworzy wypowiedź w mowie i piśmie w sposób pozwalający wyrazić myśl zgodnie z własną intencją;
- wykazuje zaangażowanie w uważnym słuchaniu rozmówcy;
- wyraża swoje potrzeby, emocje i uczucia w sposób zrozumiały, adekwatny do sytuacji i akceptowany społecznie;
- przedstawia się, mówi o swoich doświadczeniach i zainteresowaniach.

Klasy VII–VIII – uczeń/uczennica:

- uczestniczy w dyskusji i debacie z poszanowaniem perspektywy i przekonań innych uczestników;
- w rozmowie oraz innych sytuacjach komunikacyjnych udziela informacji zwrotnej i przyjmuje ją;
- rozpoznaje przejawy agresji, dyskryminacji i manipulacji w języku oraz przeciwstawia się im.

2 • Odbiór tekstów kultury

Klasy IV–VI – uczeń/uczennica:

- określa i porównuje perspektywę i intencję nadawców, tematykę i problematykę wypowiedzi jako różnych sposobów wyrażania postaw, intencji, emocji i myśli;
- porównuje i ocenia postępowanie bohaterów, w tym w odniesieniu do własnych doświadczeń;
- rozpoznaje różne środki językowe i zabiegi artystyczne oraz określa ich oddziaływanie na wyobraźnię, przekonania, emocje i zmysły.

Klasy VII–VIII – uczeń/uczennica:

- interpretuje teksty należące do różnych sztuk, w tym literatury, filmu, teatru, komiksu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych, z wykorzystaniem różnorodnych kontekstów;
- wyszukuje, selekcjonuje, syntetyzuje i krytycznie ocenia informacje i opinie zawarte w wypowiedziach;
- porównuje teksty pod względem kryteriów zaproponowanych przez siebie i nauczyciela, w tym rozpoznaje różne stanowiska i argumenty.

3 • Świadomość językowa

Klasy IV–VI – uczeń/uczennica:

- rozpoznaje w tekście odmienne i nieodmienne części mowy, przypisuje im właściwe kategorie gramatyczne, stosuje poprawne formy wyrazów odmiennych w wypowiedziach ustnych i pisemnych;
- wzbogaca słownictwo, stosuje w swoich wypowiedziach różne elementy leksykalne, np. wyrazy neutralne i wartościujące, wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne, związki frazeologiczne;
- stosuje zasady pisowni z wykorzystaniem wiedzy o odmianie i wymowie wyrazów.

Klasy VII–VIII – uczeń/uczennica:

- stosuje w swoich wypowiedziach czasowniki w różnych aspektach, trybach i stronach oraz określa ich funkcje w tekście;
- określa relacje między zdaniami składowymi w zdaniu złożonym;
- w swoich wypowiedziach wykorzystuje mowę zależną i niezależną;
- dobiera różnorodne środki językowe adekwatnie do intencji, stylu i formy wypowiedzi.

4 • Tworzenie wypowiedzi

Klasy IV–VI – uczeń/uczennica:

- tworzy krótkie notatki w różnych formach;
- komponuje krótsze i dłuższe wypowiedzi o charakterze użytkowym, takie jak sprawozdanie, korespondencja tradycyjna i elektroniczna oraz inne, w tym samodzielnie przygotowuje prezentację multimedialną;
- tworzy różnorodne wypowiedzi argumentacyjne na tematy poruszane na zajęciach, formułuje i uzasadnia swoją opinię.

Klasy VII–VIII – uczeń/uczennica:

- przekształca cudze teksty, w tym: formułuje pytania do tekstu, streszcza, parafrazuje;
- tworzy dłuższe wypowiedzi argumentacyjne w różnych formach, w tym rozprawki, listu otwartego i przemówienia;
- formułuje stanowisko, wspiera je argumentami i przykładami;
- tworzy wypowiedzi nieoficjalne i oficjalne o charakterze użytkowym, służące realizacji różnych celów, w tym prośby i zapytania, także w formie korespondencji elektronicznej.

5 • Autorefleksja i budowanie tożsamości

Klasy IV–VI – uczeń/uczennica:

- opisuje istotne dla siebie wartości i prezentuje stanowisko wobec uniwersalnych wartości;
- ocenia swoje zaangażowanie w procesie uczenia się;
- rozpoznaje i nazywa emocje.

Klasy VII–VIII – uczeń/uczennica:

- podejmuje refleksję o roli historii w rozumieniu współczesności;
- omawia znaczenie symboli, języka i literatury w budowaniu tożsamości narodowej;
- wyjaśnia znaczenie własnej twórczości i uczestnictwa w kulturze w budowaniu odporności psychicznej.

6 • Elementy edukacji medialnej

Klasy IV–VI – uczeń/uczennica:

- korzysta z różnorodnych źródeł, aktywnie wyszukuje w nich potrzebne informacje;
- odróżnia informacje o faktach od opinii;
- rozpoznaje, w jaki sposób przekazy, w tym reklamy, wpływają na zachowania oraz decyzje.

Klasy VII–VIII – uczeń/uczennica:

- rozpoznaje czynniki wpływające na dostępność, wiarygodność i bezstronność przekazów oraz ich odbiór, rozpoznaje fałsz i manipulację;
- uzyskuje informacje za pomocą narzędzi opartych na sztucznej inteligencji i weryfikuje je w innych źródłach;
- stosuje zasady etycznego wykorzystania treści medialnych.

Klasy IV–VI – uczeń/uczennica:

- czyta w każdym roku szkolnym nie mniej niż 4 dłuższe teksty literackie dla dzieci i młodzieży:
 - wybrane przez uczniów przy wsparciu nauczyciela;
 - wśród których znajdują się teksty poruszające zagadnienia bliskie doświadczeniom uczniów, takie jak: dom, rodzina, relacje rówieśnicze, przyjaźń, emocje, relacje człowieka i natury, różnorodność;
- zapoznaje się z wybranymi fragmentami Biblii, w tym opisem stworzenia świata oraz przypowieściami o miłosiernym Samarytaninie i o synu marnotrawnym; wybranymi mitami greckimi, w tym: o stworzeniu świata, o Syzyfie, o Dedalu i Ikarze, o Demeter i Korze; baśniami i legendami ważnymi dla kultury światowej, europejskiej, narodowej i regionalnej.

Klasy VII–VIII – uczeń/uczennica:

- czyta obowiązkowo następujące teksty z klasyki literatury polskiej:
 - a. Jan Kochanowski, *Tren* VII, VIII, wybrane fraszki;
 - b. Ignacy Krasicki, wybrane bajki;
 - c. Adam Mickiewicz, *Dziady* cz. II, *Reduta Ordona*, *Śmierć pułkownika*, *Pan Tadeusz* - wybrane fragmenty, w tym *Inwokacja*, wybrana ballada;
 - d. Juliusz Słowacki, *Balladyna*;
 - e. wybrana nowela Bolesława Prusa lub Henryka Sienkiewicza;
 - f. Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*;
 - g. wybrane opowiadanie lub jednoaktówka Sławomira Mrożka;
 - h. utwór podejmujący problematykę Holocaustu, np. wybrane opowiadanie Idy Fink.

- czyta w każdym roku szkolnym nie mniej niż 4 dłuższe utwory literackie, w tym:
 - **teksty obowiązkowe** wskazane powyżej;
 - **teksty wybrane** przez uczniów przy wsparciu nauczyciela:
 - › teksty epickie reprezentujące różne sposoby prowadzenia narracji oraz teksty dramatyczne,
 - › przykłady literatury gatunkowej, np. fantasy, science fiction, kryminalne, przygodowe, obyczajowe,
 - › teksty z kanonu literatury światowej.

PRZYKŁADY DOŚWIADCZEŃ EDUKACYJNYCH

Klasy IV–VI – uczeń/uczennica:

1. uczestniczą w spektaklu teatralnym (w teatrze tradycyjnym, muzycznym, lalek) lub innym wydarzeniu kulturalnym (koncert lub wystawa) na żywo albo online przynajmniej raz w roku.

Klasy VII–VIII – uczeń/uczennica:

2. w grupach tworzą i prezentują krótkie przedstawienie teatralne, film, teledysk, słuchowisko lub podcast na podstawie samodzielnie napisanego, oryginalnego scenariusza;
3. uczestniczą w zorganizowanej debacie lub dyskusji, np. oksfordzkiej, „za i przeciw”, sokratejskiej, panelowej, na temat związany z przeczytaną lekturą, analizując problematykę dzieła lub oceniając postępowanie bohaterów.

Autorzy propozycji zmian w podstawie programowej języka polskiego:

- dr Kinga Białek
- dr Piotr Bordzoł
- Sylwia Chmura
- dr Beata Kapela-Bagińska
- Joanna Kostrzewa
- Dorota Kujawa-Weinke
- Agnieszka Litwa-Kozłowska
- prof. Maciej Michalski
- Katarzyna Olejnik
- Andrzej Sosnowski
- Jarosław Włodarczyk

Lista autorów i recenzentów wszystkich podstaw programowych, które powstają w IBE PIB jest dostępna na stronie:

<https://ibe.edu.pl/pl/podstawy-programowe>

Po zapoznaniu się z tym dokumentem, uwagi dotyczące podstaw programowych prosimy przysyłać za pomocą formularza do informacji zwrotnej. Wszystkie opinie zostaną przekazane Ministerstwu Edukacji Narodowej wraz z gotowymi projektami podstaw programowych przygotowanych w IBE PIB.

[Link do formularza](#)

We wrześniu na stronie IBE PIB zostaną opublikowane pełne projekty podstaw programowych, a następnie odbędzie się wysłuchanie publiczne.